

Indledning

AF RIKKE ANDREASSEN,
ANNE FOLKE HENNINGSEN
& LENE MYONG PETERSEN

Betegnelsen hvidhedsstudier er en fordanskning af det voksende nordamerikanske forskningsfelt *whiteness studies*. Det er en tværfaglig disciplin, der udspringer af poststrukturalistiske og postkoloniale begrebsliggørelser af race som kulturelt og historisk konstrueret. Dermed anses race ikke som et biologisk fænomen men som en kategori, der skabes socialt på linje med eksempelvis køn. Hvidhedsstudier tog fart i 1980'erne og slog for alvor igennem som et akademisk felt i 1990'erne med værker som Ruth Frankenberg's *White Women, Race Matters: The Social Construction of Whiteness* (1993) og Richard Dyers *White* (1997). I sit kvalitative interviewstudie belyser Frankenberg hvide kvinders identitetskonstruktioner og forhandlinger af race. En kategori som hovedparten af hendes informanter sjældent har verbaliseret, men som alligevel er konstituerende for deres selvforståelser. I Frankenberg's studie analyseres de identitetsdannelser og subjektiveringsprocesser, der er forbundet med hvidhed, men hvidhedsstudier retter sig

også mod de socio-kulturelle, juridiske, økonomiske og historiske konstruktioner af hvidhed.

HVIDHED SOM HISTORISK KONSTRUKTION

I en dansk kontekst findes der ikke mange studier, hvor en kategori som hvidhed står i centrum for analyse og teoretisering; det er dog særligt inden for medie- og visuel kulturforskning (se f.eks. Andreassen 2007, 2005, Frello 2007) og kvalitativ empirisk forskning (se f.eks. Cawood 2007, Hervik 2002, Hervik & Egaa Jørgensen 2002, Juelskjær in prep, Kofoed 2005, 2003, Myong Petersen in prep, Staunæs 2003, Riske 2003) at problematikken berøres. I USA er omfang og variation langt større. Her kan eksempelvis peges på en stærk tradition for studier af hvidhed som historisk konstruktion og identitet (se f.eks. Guglielmo 2003, Roediger 2005, 1999 [1991]).

I 1924 blev *The National Origins Act* vedtaget i USA. Med loven blev der fastlagt kvoter for hvilke immigranter (antal og oprindelsesland), der kunne indvandre. Kvoterne favoriserede nordeuropæere på bekostning af sydeuropæere. Loven havde til formål at begrænse immigration fra især syd- og østeuropa samt Asien. Kvoterne byggede på en racebiologisk tankegang, hvor man opfattede den såkaldt hvide nordeuropæiske race som den mest hårdtarbejdende og integrerbare. Italienerne, jøder og asiater blev derimod anset som mindre integrerbare og derfor som mindre ønskværdige immigranter. Ved ankomsten til USA skulle alle immigranter afkrydse deres raciale tilhørsforhold, og her blev nordeuropæere rubriceret som 'hvide', men italienerne kunne vælge mellem 'norditalienere' og 'syditalienere'. I løbet af de følgende årtier forsvandt 'den italienske/sydeuropæiske race', og efter Anden Verdenskrig kunne italienske immigranter kun rubricere sig som 'hvide' (Guglielmo 2003). De skif-

tende racialiseringer af italienerne er et godt eksempel på, hvordan race konstrueres, og hvordan hvidhed løbende forhandles. Tilsvarende historiske eksempler findes for ire-rere og jøder, der gennem det 20. århundredes USA ligeledes har bevæget sig fra en positionering som laverestående race til at blive inkluderet i 'den hvide race'.

Hvidhed belyses ofte i et intersektionelt perspektiv, hvor konstruktionen af race anses som en foranderlig kategori men også som sammenhængende med konstruktioner af køn, seksualitet, alder, handicap, klasse m.v. Discipliner som *African-American Studies*, *Subaltern Studies*, *Critical Race Studies*, minoritets- og postkoloniale studier har igennem flere årtier påpeget, hvordan konstruktioner af race og etnicitet får indflydelse på stereotype og fordomsfulde forestillinger om – og deraf afledte racistiske handlinger overfor – mennesker, der konstrueres som raciale synlige. En synlighed, som i lyset af herskende farveblinde diskurser kun vanskeligt lader sig problematisere (Hill Collins 2006). Spørgsmålet om racial (u)synlighed er en væsentlig pointe, da normativ hvidhed netop artikuleres som raciale usynlige.

RACE OG HVIDHED SOM ANALYTISKE BEGREBER

I Danmark anvendes sjældent betegnelsen race. Derimod tales der (meget) om etnicitet, for i en dansk kontekst forbindes racebegrebet fortrinsvis med den såkaldte biologiske racisme, der dominerede den vestlige verden i det 19. århundrede (Andreassen 2005, 2003). Særligt nazismens blanding af racetænkning og eugenik medførte, at de fleste i dag tager afstand fra den biologiske racetænkning, og dermed er racebegrebet på mange måder forsvundet ud af det danske syns- og sprogfelt. Racebegrebet og racetænkning opfattes som et historisk fænomen, vi har lagt bag os (Andreassen 2007, 2005, Hervik & Egaa Jørgensen 2002, Myong Petersen in prep.). Dette for-

tæller sandsynligvis noget om, hvorfor hvidhedsstudier ikke nyder den store bevågenhed i Danmark.

I modsætning til kontinental Europa anvendes race derimod i USA, Canada og England som et begreb, der retter sig mod nutidige diskriminationsforhold, marginaliseringsprocesser, normativitets- og identitetskonstruktioner. Vi mener, at der er vægtige grunde til at lade sig inspirere og dermed anvende 'race', 'racialiseret kropstegn' og 'racial synlighed' som analytiske begreber. Ikke fordi race og racialisering nødvendigvis betyder det samme i Danmark som i USA, men fordi visse former for diskrimination, marginalisering og forskelsbehandling i Danmark og Europa stadig baseres på racial forskelssætten. Hvidhed handler ikke *kun* om race – men hvidhed handler *også* om race.

HVID SOM NORMAL

Normative konstruktioner af hvidhed kendetegnes ved, at de fremstår som 'det normale'. Richard Dyer formulerer det på følgende måde: "Power in contemporary society habitually passes itself off as embodied in the normal as opposed to the superior" (1997:458). Hermed sigter han til, at hvidhedens magt og privilegier ikke består i en verbaliseret forestilling om den hvide races overlegenhed (som var tilfældet med den biologiske racisme), men i forestillingen om det normale. Hvidhed nyder en positionering som 'det normale' i det meste af den vestlige verden. En effekt af denne normalisering består i, at mange hvide mennesker ikke opfattes – og heller ikke opfatter sig selv – som racialiserede. De er normen. De er neutrale.

Et illustrativt eksempel på denne normalisering er, at vi i det danske sprog opererer med 'det hudfarvede plaster'. Dette plaster, der fremstår som neutralt, er dog kun hudfarvet for mennesker, der er racialiseret som hvide. Et andet eksempel er den danske anvendelse af betegnelserne 'etnisk' og 'af an-

den etnisk oprindelse', der ofte bruges til at beskrive etniske minoriteter. Begge betegnelser indebærer, at 'den hvide etniske dansker' er normen. Sprogligt set giver det ingen mening at tale om etnicitet, hvis denne betegnelse ikke følges af en indikation af hvilken etnicitet, der er tale om, f.eks. etnisk pakistansk eller etnisk dansk. I Danmark udgør 'den hvide etniske dansker' normen i så høj en grad, at hun/han tilsyneladende slet ikke har en etnicitet. Betegnelserne 'etnisk danske mennesker' eller 'etniske danskere' anvendes kun sjældent. Ofte bruges slet og ret betegnelsen 'dansker', når det handler om hvide, etniske danskere. Det bliver således kun 'de andre', der tilskrives en etnicitet. Hermed konstrueres en forskel på 'dem' og 'os', samtidig med at 'den hvide etniske dansker' konstrueres som 'normalen'.

Konstruktionen af 'den etniske anden' og 'danskere' er et eksempel på, at danskhed og hvidhed gensidigt konstituerer hinanden. At 'etnisk' i hverdagsdiskurser bliver synonymt med sort eller brun, hvorimod dansk limer sig sammen med hvid, får den effekt at eksempelvis dansk statsborgerskab ikke medfører, at man også bliver (anset som) dansk (jf. brugen af en betegnelse som 'andengenerationsindvandrer' frem for 'førstegenerationsdansker'). Hvidheden verbaliseres ikke specifikt i en betegnelse som 'dansker', derimod ligger den som en uudtalt præmis under hele den danske nationalitetsforståelse (Andreassen 2007).

HVIDHEDENS KOMPLEKSITET

Mange hvidhedsstudier fokuserer på at undersøge og dekonstruere de socio-økonomiske og symbolske privilegier, som konfigureres med hvidhed. Ruth Frankenberg skriver eksempelvis at

whiteness refers to a set of locations that are historically, socially, politically, and culturally produced and, moreover, are intrinsically linked to unfolding relations of domination.

Naming “whiteness” displaces it from the unmarked, unnamed status that is itself an effect of its dominance (1993:6).

Med et begreb om hvidhed omdirigeres det analytiske fokus fra minoritet til majoritet.

Hvidhed må dog anskues som en kompleks og differentieret størrelse, der ikke udelukkende kan forstås i relation til dens modsætning: sort (se også Hartigan Jr. 2005, 1999). Siden kommunismens fald i 1989 er forskellige migrationsbølger påbegyndt i Europa, og her kan eksempelvis tænkes på den omfattende migration af polske statsborgere til vestlige lande, herunder Danmark og de øvrige skandinaviske lande. Hvilken betydning får en kategori som hvidhed i sådanne situationer og kontekster? Dels i relationen mellem majoritet og minoritet, dels i relationen mellem ‘nye’ og ‘gamle’ minoriteter? Bliver polske immigranter inkluderet og opfattet som del af en hvid majoritetsbefolkning? Eller bliver specifikke versioner af hvidhed (f.eks. ‘katolsk hvidhed’) til ‘de nye sorte’?

Ønsker man at forstå de sociale dynamiker, som blandt andet resulterer i hierarkidannelse og segregering, men også interaktion og hybridisering, mellem forskellige mennesker og befolkningsgrupper, kræver det undersøgelse af de etnisk-racialiserede normer, der etableres og forhandles i en given kontekst. I den henseende rummer et begreb om hvidhed både et stort potentiale og en udfordring til dansk kønsforskning, hvor intersektionalitetsoptikker gennem flere år har været under stadig udvikling, men hvor interessen for lige præcis hvidhed endnu er i sin vorden.

Dette temanummer af *Kvinder, Køn og Forskning* har sit udspring i den danske årskonference for kønsforskning 2007, der blev afholdt på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet, under titlen *Hvidhed og andre majoriserende bevægelser*. Med de artikler, der publiceres i nærværende nummer, præsenteres fire for-

skellige bud på de indsigter et analytisk fokus på hvidhed kan bringe.

Scenen sættes med Bolette B. Blaagards introducerende oversigtsartikel *European Whiteness? – A Critical Approach*. I artiklen præsenterer og diskuterer Blaagaard de centrale temaer hvidhedsforskningen behandler, særligt i den nordamerikanske kontekst, hvor det analytiske hvidhedsbegreb er vokset frem. I forlængelse af denne diskussion argumenterer Blaagaard for nødvendigheden af at udvikle specifikke europæiske analyser af hvidhed for således at tage den særlige europæiske kontekst og historie alvorligt snarere end ureflekteret at importere analysemodeller skabt til at forstå og gribe nordamerikanske forhold.

Mathias Danbolt og Tobias Raun tager i artiklen *Hornsleths un/fair trade – æstetisk evangelisme og nykolonialistisk etnografi i samtidskunsten* de etiske og æstetiske aspekter af den danske kunster Kristian von Hornsleths værk *Hornsleth Village Project Uganda* under kritisk behandling. De stiller det overordnede spørgsmål om, hvordan man bør forholde sig til et kunstværk, der reproducerer sexistiske, racistiske og koloniale diskurser. I artiklen anskueliggør Danbolt og Raun det vanskelige i at forholde sig til dette spørgsmål, idet de demonstrerer, hvorledes Hornsleth, via sin kunst, får positioneret sig på en sådan måde, at potentiel kritik af den asymmetriske magtfordeling, som reproduceres, altid kan afvises som nymoralistisk og dermed ugyldig.

I artiklen *Kønsforskning og neutralitet – danske tørklædedebatter set gennem Luce Irigarays teori om kønsforskning og den anden* undersøger Linda Lund Pedersen konstruktioner af hvid majoritetskultur og dennes forhold til ‘den anden’. Forfatteren viser, at enshed og assimilation bliver præmisser for den hvide majoritets anerkendelse af den anden, og at det centrale begreb om neutralitet indlejres i en hvid, kultur-kristen

tradition. Lund Pedersen problematiserer igennem artiklen disse assimilatoriske præmisser og argumenterer med Irigaray i stedet for anerkendelse af den radikalt anden.

Grænsekontrol – når ikke-heteroseksuelle søger asyl i Danmark er titlen på nummerets sidste artikel skrevet af Mads Ted Drud-Jensen og Sune Prahl Knudsen. I artiklen foretages en analyse af et underbelyst felt: ikke-heteroseksuelle migranter. Baseret på teoretiske refleksioner og kvalitative interviews viser Drud-Jensen og Knudsen, hvorledes seksual orientering har betydning for ikke-heteroseksuelle personer i danske asylsystemer, idet de på den ene side ofte er tvunget til at skjule deres seksualitet i asylcentre og på den anden side ofte mødes med mistroiskhed og mangel på forståelse i asylsystemets sagsbehandling.

Temanummerets fire artikler udgør således ikke et sammenhængende narrativ men er snarere nedslag i den brede vifte af forskningsfelter, der kan udfordres og styrkes gennem analyser med specifikt fokus på betydninger af hvidhed.

LITTERATUR

- Andreassen, Rikke (2007): *Det er et yndigt land. Medier, minoriteter og danskhed*. Tiderne Skifter, København.
- Andreassen, Rikke (2005): *The Mass Media's Construction of Gender, Race, Sexuality, and Nationality: An Analysis of the Danish News Media Communication about Visible Minorities from 1971-2004*. PhD Dissertation. Department of History, University of Toronto.
- Andreassen, Rikke (2003): The 'Exotic' as Mass Entertainment: Denmark 1878-1909, in *Race and Class* vol. 45, nr. 2, s. 21-38.
- Dyer, Richard (1999): White, in Jessica Evans & Stuart Hall (eds.): *Visual Culture. The Reader*. Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi.

- Dyer, Richard (1997): *White*. Routledge, London, New York.
- Frello, Birgitta (2007): Om distribution af hvidhed – race, raceoverskridelse og racisme i John Fords *Forfølgeren*, i *Kontur* nr. 15, s. 19-29.
- Cawood, Sarah Højgaard (2007): *Velkommen til Pussyland: Unge positionerer sig i et seksualiseret medielandskab*. Ph.d.-afhandling, Institut for Pædagogisk Psykologi, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.
- Frankenberg, Ruth (1993): *White Women, Race Matters. The Social Construction of Whiteness*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Guglielmo, Thomas (2003): *White on Arrival. Italians, Race, Color, and Power in Chicago, 1890-1945*. Oxford University Press, Oxford.
- Hartigan Jr., John (2005): *Odd Tribes: Towards A Cultural Analysis of White People*. Duke University Press, Durham, London.
- Hartigan Jr., John (1999): *Racial Situations: Class Predicaments of Whiteness in Detroit*. Princeton University Press, Princeton.
- Hervik, Peter (2002): *Mediernes muslimere. En antropologisk undersøgelse af mediernes dækning af religion i Danmark*. Nævnet for Etnisk Ligestilling/Schultz Forlag, København.
- Hervik, Peter & Rikke Egaa Jørgensen (2002): Danske benægtelser af racisme, i *Sociologi i dag*, vol. 32, nr. 4, s. 83-102.
- Hill Collins, Patricia (2006): *From Black Power to Hip Hop: Racism, Nationalism, and Feminism*. Temple University Press, Chicago.
- Juelskjær, Malou (in prep.): *"En ny start" – Bevægelser i/gennem tid, rum, krop og sociale kategorier via begivenheden skoleskift*. Ph.d.-afhandling, Institut for Læring, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.
- Kofoed, Jette (2005): Holddeling. Når der gøres maskulinitet og hvidhed, i *Kvinder, Køn og Forskning* nr. 3.
- Kofoed, Jette (2003): *Elevpli: Inklusion-eksklusionsprocesser blandt børn i skolen*. Ph.d.-afhandling, Institut for Pædagogisk Psykologi, Danmarks Pædagogiske Universitet, Aarhus Universitet.
- Myong Petersen, Lene (in prep.): *Adopteret – Fortællinger om transnational og racialiseret tilblivelse*. Ph.d.-afhandling, Institut for Læring, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.
- Riske, Gunhild (2003): *Når danskere bliver hvide: Forhandlinger af raciale identitetskategorier blandt danske immigranter i Los Angeles*. Specialerækken 279, Institut for Antropologi, Københavns Universitet.
- Roediger, David (2005): *Working Towards White-*

ness: *How America's Immigrants Become White. The Strange Journey from Ellis Island to the Suburbs*. Basic Books, New York.

· Roediger, David (1999 [1991]): *The Wages of Whiteness: Race and the Making of The American Working Class*. Verso, London.

· Staunæs, Dorthe (2003): *Køn, Etnicitet og skoleliv*. Ph.d.-afhandling, Institut for Kommunikation, Journalistik og Datalogi, Roskilde Universitetscenter.

Rikke Andreassen, lektor, ph.d., ansat ved Konst, kultur och kommunikation, Malmö Universitet, Sverige

Anne Folke Henningsen, ph.d. post.doc., Saxo-Instituttet, Historisk Afdeling, Københavns Universitet

Lene Myong Petersen, ph.d.-stipendiat, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet